

SLAVICA

SLOVACA

ROČNÍK 47 • 2012 **1**

SLAVISTIKA

S L A V I C A S L O V A C A

ORGÁN SLAVISTICKÉHO ÚSTAVU JÁNA STANISLAVA SAV
A SLOVENSKÉHO KOMITÉTU SLAVISTOV

Hlavný redaktor: Ján Doruľa

Redakčná rada:

Desislava Michajlova Atanasova, Mojmir Benža, Vincent Blanár,
Václav Čermák, Mária Dobříková, Ján Doruľa, Júlia Dudášová-Kriššáková,
Adriana Ferencíková, Emil Horák, Martin Hurbanič, Ján Lukačka,
Zuzana Profantová, Imrich Sedlák, Cyril Vasil', Peter Žeňuch

Výkonná redaktorka: Katarína Žeňuchová

Technický redaktor: Juraj Molčányi

Adresa redakcie:

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava

OBSAH

ŠTÚDIE

J. DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ: Fonologický systém spisovnej češtiny z typologického hľadiska v širšom kontexte západoslovanských jazykov	3
M. KOŠKOVÁ: Prefixálna morféma <i>ъъз-</i> v bulharčine a jej slovenské pendanty	19
M. LACKOVÁ: Osobitosti substantív anglického pôvodu v súčasnom ruskom a slovenskom slangu	30
S. VOJTECHOVÁ POKLAČ: Dolenjska nárečna skupina v jekoslovni literatúri	36
J. SIPKO: Asociačné testy ako lingvokultúrny kognitívny zdroj	50

ROZHLADY

S. ZAVARSKÝ: Voces locutionesque Latinitatis Slovaciae e litterarum monumentis excerptae II (Príspevok k mapovaniu slovnéj zásoby latinskej literatúry slovenskej proveniencie)	63
M. ВАШЧЕНКО: Российские периодические издания 30-50-х гг. XIX в. об иллирийском движении в Хорватии	72
J. MOJDIS: Slovenská otázka v dielach francúzskych slavistov na konci 19. a začiatkom 20. storočia	76

SPRÁVY A RECENZIE

I. RIPKA: Zdravica docentke Jane Skladanej	80
J. DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ: Životné jubileum prof. PhDr. Mikuláša Šteca, DrSc.	82
I. RIPKA: Súradnice súčasnej slovanskej dialektológie	83
K. ŽEŇUCHOVÁ: KOVÁČOVÁ, V.: Sotácke nárečia severovýchodného Zemplína z aspektu petrifikácie a nivelizácie.	86
A. RAMŠÁKOVÁ: Knižný prírastok slovanskej dialektológie	87
L. KRÁLIK: Этнолингвистика. Ономастика. Этимология	90
P. ŽEŇUCH: Zo správ o činnosti Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV v roku 2011	92
P. ŽEŇUCH: Zasadnutie Slovenského komitétu slavistov	96

S L A V I C A

S L O V A C A

nárečového makroareálu pokladat' za samostatný nárečový celok. Recenzovaná publikácia je cenným príspevkom ku komplexnému poznaniu sotáckych dialektov a v mnohých aspektoch osvetľuje aj príčiny a predpoklady divergentného vývinu jazykových prvkov v podvihorlatskej a polaboreckej sotáckej nárečovej oblasti.

Katarína Žeňuchová

Knižný prírastok slovanskej dialektológie.

(Juliusz Zborowski: Słownik gwary Zakopanego i okolic (opracowany i uzupełniony z materiałów autora przez zespół Instytutu języka polskiego Polskiej akademii nauk pod kierunkiem Joanny Okoniowej). Zakopane–Kraków 2009. 492 s.

Slovenské a poľské nárečia sa vyvíjali v mnohom paralelne, súčasne s istými, každej nárečovej skupine vlastnými diferenciálnymi vývinovými osobitosťami. Areály jednotlivých jazykových zmien však spravidla nerešpektovali (a nerešpektujú) etnické, jazykové či nárečové (v rámci jedného jazyka) hranice a areály. Z jazykového i historického hľadiska sa nárečia na pomedzí nevyvíjali izolovane, boli a naďalej sú v úzkom kontakte so susediacimi nárečiami. Táto skutočnosť spôsobila prirodzené vzájomné prenikanie – plynulé prechody jazykových javov vo fonologickej, morfologickej i lexikálnej rovine pomedzných nárečí obidvoch národných jazykov. Výskum nárečí v priestore pomedzia viacerých štátnych útvarov sa nezaobide bez poznatkov o kultúrnych, spoločensko-politických, sociálnych, hospodárskych, historických, ale takisto o geografických podmienkach, ktoré spolupôsobili pri vzniku, vývine a fungovaní tých-ktorých nárečí. Najnovším teoretickým prístupom pri štúdiu kontaktujúcich sa nárečových systémov patriacich k rozličným národným jazykom je teória jazykových kontaktov, ktorú pre potreby slovenskej dialektológie vypracovala Júlia Dudášová-Kriššáková (1993, s. 11-16).

Naším cieľom však nie je písať o mnohotvárnosti a pestrosti výskumu goralských nárečí, ale priblížiť čitateľovi lexikografické dielo poľskej jazykovedy. Nebyť jeho oneskoreného odborného spracovania a vydania, z hľadiska jeho obsahu by ho dnes bolo možné zaradiť medzi slovníky „v zrelom veku.“ Širokej laickej i odbornej verejnosti, nielen tej, ktorá podľahla čaru duchovnej a hmotnej kultúry podhalianskej oblasti či gorolov vôbec, sa dostáva do rúk lexikografické dielo *Słownik gwary Zakopanego i okolic* z autorskej dielne Juliusza Zborowského (1888 Lvov-1965 Zakopané). Slovník vynikajúceho znalca poľskej podtatranskej oblasti, historika, etnografa, jazykovedca a v rokoch 1922-1965 riaditeľa Tatranského múzea Dr. Tytusa Chałubińskiego v Zakopanem.

Z predslovu slovníka sa dozvedáme, že záujem laických nadšencov i odborníkov o interdisciplinárny vedec-

ký výskum Podhalia a osobitne goralských nárečí v jeho priestore siaha do roku 1802 (porovnaj Zborowski, 2009, s. VII), keď poľský spisovateľ, publicista, filozof, prekladateľ, geograf, geológ a katolícky kňaz Stanisław Wawrzyniec Staszic (1755 Píla-1826 Varšava) pri svojich geologických a mineralogických výskumoch na juhu Poľska zachytil kultúrne a jazykové osobitosti tohto kraja. Prvými iniciátormi prác zasvätených výskumu *gwary zakopańskiej* boli Adam A. Kryński a Władysław Kosiński. Prvý vo svojej štúdií *Gwara zakopańska* (1884), druhý v práci *Przyczynę do gwary zakopańskiej* (1884). Jednako však prvé úvahy o osobitostiach reči a kultúry Podhalia, ktoré sa objavujú v etnografických alebo antropologických prácach, a prvé súbory ľudových piesní sú zo 40-tych rokov 19. storočia (tamtiež, s. VIII). Až keď sa dialektológia etablovala ako samostatná jazykovedná disciplína s vlastnými výskumnými metódami, umožnila nadobúdať poznatky o dialektoch systematickým a cieľavedomým výskumom. Poskytla priestor, či nevyhnutne si vyžiadala potrebu zostaviť zjednocujúcu fonetickú transkripciu, špecifické znaky zaznamenávajúce typické zvuky (nielen) goralského dialektu, ktoré dovtedy zanietení zapisovali na základe intuície v opozícii „jazyka ogólnego. Wtedy też, dzięki pracom Kazimierza Nitscha, Mieczysława Małeckiego i innych, powstały pierwsze zapisy prawdziwie fonetyczne“ (Zborowski, 2009, s. IX).

Recenzovaná publikácia je odrazom neúnavného úsilia autora zhromažďovať všetko, čo sa týkalo *goralszczyzny* podhalianskej oblasti. Už v roku 1929, ako píše Joanna Okoniowa, spoluautorka koncepcie a vedeckého spracovania recenzovaného slovníka, sám Juliusz Zborowski postuloval zber podhalianskej nárečovej lexiky. Boli to nielen jeho vlastné rukopisné vedecké práce a materiály o folklóre podtatranskej oblasti, ale aj kartotéka osôb zviazaná s Podhalím, korešpondencia s významnými predstaviteľmi poľskej literatúry, kultúry a umenia minulého storočia, bibliografický obsah podhalianskych časopisov či tatranská bibliografia, ktoré zanechal. Vysokú dokumentárnu i vedeckú hodnotu majú podhalianske nárečové texty, príslovia zo Zakopaného a jeho okolia a nárečová lexika podhalianskej oblasti, ktoré sám Zborowski zozbieral. Všetky tieto materiály zhromažďoval vyše štyridsať rokov s ambíciou ich budúceho spracovania a publikovania. Zborowski „niezależnie od swoich związków z polonistyką uniwersytecką i osobistych kontaktów z Nitschem, chciał opracować słownik o charakterze wyraźnie dyferencyjnym“ (Zborowski, 2009, s. XVII). Slovník svojím charakterom mal nadviazať na tradíciu takých autorov slovníkov, ako boli Wrześniowski, Dembowski, Kantor, Stopka či Tetmajer (tamtiež). Žiaľ, v období úspešného riadenia mu smrť zmarila naplnenie jeho celoživotnej ambície.

Koncepcia, odborné spracovanie a skompletizovanie Zborowského materiálov v 492-stranovom slovníku, ktorý uzrel svetlo sveta v roku 2009, je výsledkom neúnavnej práce kolektívu jazykovedcov Zakladu dialektologii Instytutu języka polskiego Polskiej akademii nauk v Krakove. Členkami redakčného kolektívu boli popri J. Okoniowej

Barbara Grabková, Renata Kucharzyková a Monika Bulawová. Iniciatíva spracovať Zborovského nárečový slovník sa zdôrazňovala na pôde Inštitútu poľského jazyka ešte počas života W. H. Paryského. [Paryski spolu s manželkou Zofiou po vydaní rozšírenej edície Wielkiej encyklopedii tatrzańskiej v roku 1995 „przystąpili do ostatecznego opracowania wielkiego słownika podhalańskiego na podstawie materiałów, wśród których kartoteka Zborowskiego stanowiła źródło podstawowe i centralne“ (Zborowski, 2009, s. XIV). Smrť autorov prerhla práce na slovníku, ale „należy jednak podkreślić, że Paryscy nie byli leksykoграфami i niezależnie od wielkich zasług dla Tatr i Podhala, doświadczenia i wiedzy oraz ogromnego entuzjazmu, podjęli się zadania ponad siły“ (tamtież)].

Už v roku 1996, pri príležitosti vydania spomenutej encyklopédie, na podnet svojho manžela Jana Okonia viedla J. Okoniowa prvé rozhovory na tému spracovania Zborovského slovníka. O odbornom spracovaní slovníka konzultovala s pracovníkmi Inštitútu poľského jazyka – s Teresou Gołębiowskou a Franciszkom Sowom. Diskutovala tiež s prof. Mieczysławom Rokoszkom, riaditeľom Towarzystwa Muzea Tatrzańskiego. Dohodli sa na pomoci, ktorú by poskytol Insytut języka polskiego Polskiej akademii nauk v Krakove pri spracovaní slovníka manželmi Paryskovcami. Po smrti manželov Paryskovcov sa však spolupráca prerušila a súčinnosť slovníkového projektu sa obnovila až v roku 2004 na návrh Tatranského múzea v Zakopanem.

Słownik gwary Zakopanego i okolic odráža nielen jazykové, ale aj kultúrne bohatstvo autochtónneho obyvateľstva tohto kraja. Pozostáva zo šiestich úvodných kapitol: I. *Juliusz Zborowski i jego słownik* so šiestimi podkapitolami (s. VII–XXVIII), II. *Opracowanie redakcyjne* s tromi podkapitolami (s. XIX–XXI), III. *Informacje szczegółowe. Budowa artykułu* s deviatimi podkapitolami (s. XXII–XXVII), IV. *Bibliografia* (s. XXVIII–XXX), V. *Wykaz skrótów* (s. XXXI), VI. *Miejsowości wymienione w słowniku* (s. XXXII). Nosnou časťou publikácie je sám *Słownik gwary Zakopanego i okolic* (s. 1–478), ktorý zachytáva apelatívnu slovnú zásobu podhalianskej oblasti. Originálnu časť slovníka rámčuje *Słownik nazw własnych i form pochodnych* (Wýbór, s. 479–491).

Materiálovou základňou lexikografického spracovania nárečovej lexiky recenzovaného slovníka bola rukopisná nárečová kartotéka s charakteristickým kaligrafickým písmom autora, ktorú sám zozbieral v poľskej podtatranskej oblasti v prvej polovici 20. storočia. Lexikálnymi jednotkami sa v slovníku stali zozbierané výrazy vybrané podľa kritéria diferencovanosti. Išlo o selekciu takých foriem a ich použití, ktoré „nie były znane w języku ogólnym. Wyrazy wspólne gwarze i językowi ogólnemu odnotowywał tylko wtedy, gdy wykazywały odmienność gramatyczną lub znaczeniową albo funkcjonowały w określonych kontekstach kulturowych bądź w związkach frazeologicznych nieznanych w języku ogólnym“ (Zborowski, 2009, s. XIX). Výrazným prínosom redakcie bolo získanie ďalších „nových“ hesiel, významov a exemplifikácií. Excerpciou z nárečového dokladového materiálu, ktorým Zborowski ilu-

stroval jednotlivé heslá, sa redakcii pomocou špeciálneho počítačového programu podarilo rozšíriť pôvodný Zborovského súbor hesiel zo 4000 lexikálnych jednotiek na vyše 8000. Pri definovaní výkladu „nového“ významu (významov) sa redakcia pridržala spôsobu ich definovania v duchu jednoduchého Zborovského výkladu postaveného často na využívaní synonym. Nové významy sú umiestnené za tými, ktoré uviedol sám Zborowski. Napríklad heslo **akuratny** s prvým významom 'mádry, rozsádný,' s druhým významom 'dokladný, nalezty, porządny' a tretím excerptiou nadobudnutým „novým“ významom 'odpowiedni.' „Nové“ heslá, významy a exemplifikácie sú označené hviezdíčkou, napr. heslá ***rodzice**, ***inak** alebo heslo **ćwiortka** s druhým „novým“ (excerptiou získaným) významom *2. 'miara objętości: czwarta część korca' s náležitou „novou“ dokladovou časťou: *Jo jest Zośce winowato ćwiortke mąki*.

Osobitnými heslami v slovníku sú fonetické varianty toho istého výrazu, ak ich ako heslo utvoril Zborowski, alebo sa vyskytli v citátoch, napr. *ifanteryjá // fanteryjá, ćf oraķi // śf oraķi, advokat // advuk*. Samostatne sú spracované homonymá, napr. **haw**, **hoćdzie**, **młody**, **posiadać**, **jacęj**, ktoré sú graficky odlišené rímskou číslicou pred heslom. Na ilustráciu dokladáme celé heslové state hesla **dowiérać**: **I. dowiérać** cz. *d#óvérać* 'dokuczac, boleć:' Dowiéro mi złomano noga; Jakisi fras dowiéro Bartkowi (Zak.) a **II. dowiérać** cz. *d#óvérać* 'wrzeć:' Jak woda bedzie dowiérać, nalęj krapke na mąke (Zak.). Jednotlivo sú tiež uvedené adjektíva, ku ktorým nebol doložený ich slovesný základ (porovnaj Zborowski, 2009, s. XXII), napr. heslá **zatracony**, **święty**, **poskarpny**. Samostatnými heslami sú aj neregulárne formy komparatívu a superlatívu stupňovateľných prídavných mien a prísloviak, napr. **lepsięjszy** s náležitými doklami: Kupięł lepsięjsze woły; Jo niewiadomy, ftoro koma lepsięjszo. Nojdzięmy lepsięjsze grónta nad wodom.

V slovníku sa neuplatňujú princípy hniezdovania. Isté typy odvodených slov sa uvádzajú ako samostatné heslá, napr. deminutíva **potócek**, ***miesiącek**, ***młécko**, ***hłopecek**, **kąscek** popri tvaroch **potok**, **miesiąc**, ***młeko**, **kąsek**; príslovky utvorené od prídavných mien, napr. ***dobrze**, **prociwno**, **prowdziwie** popri **dobry**, **prociwny**, ***prowdziwy**; prechýlené ženské podoby, napr. ***frajérka**, **homérnica** popri **frajér** a **homérnik**.

Popri jednoslovných heslách sú heslami aj slovné spojenia, napr. **ka jaki**, **kany indy**, **na przedoj**, predložkové spojenia, napr. z **kęłca**, z **pięrwotka**, **po zgodzie** a lexikalizované spojenia, napr. **dziko świnia**, **po kapce**, **Matka Bosko**, ***głodne roki**, **pytacko nuta**. Slovník je bohatý na frazeologické jednotky, napr. **rozumu odęjęć**, **od wyhodu słonka** a frazémy – preklínania, napr. **trzyśta ci macierzý**, **basam ci sto dusiu**. Odkazy na frazeologické jednotky nájde pri príslušných plnovýznamových slovách a uvádzajú sa na konci heslovej state s grafickým symbolom. Napr. odkaz na frazeologickú jednotku ***rod być komuś** [S výkladom významu 'okazywać komuś sympatię, kochać kogoś' s príslušnými dokladmi: Do cudu bęł mi rod; Gazda dziwaśtory rod bęł tęmu naucycielowi.] (s indexom číslo 2) nájde pod heslom **być** s odkazom ☞ **być do ludzi**, **być do rzecý**, **być do świata**, **być przý huci**, **rod być komuś**,

a takisto v heslovej stati, v ktorej je spracované heslo **rod** s odkazom ↗ **ledwo rod, rod być komuś, rod widzić**. Napokon slovník spracúva obyvateľské mená, napr. **Polok**, ***Niemiec**, osobné mená, napr. ***Krystys** a názvy sviatkov, napr. **Przedgodnio Matka Boska, Wielgo Niedziela**.

Samostatnú časť slovníka tvorí *Słownik nazw własnych i form pochodnych*, ktorý predstavuje výber propriálnej nárečovej lexiky. Dominujú v nej tie vlastné mená podhaliankej podtatranskej oblasti, ktoré Zborowski pokladal za najzaujímavejšie vzhľadom na ich odlišnú fonetickú realizáciu (napr. **Bartazél, Bernot, Ciorstyn**; Zborowski, 2009, s. XXI). Väčšinou zastúpenie majú antroponymá, napr. ***Tomcyk, *Dorula** a toponymá, napr. ***Zokopane, Klukosowo, *Hoholów**. Kapitola podáva obraz aj o prívlastňovacích menách, napr. **Bartków, *Stasków, *Hancyn**, o prídomkoch, napr. ***Borowy, *Fagula, *Sabala**, o terénnych názvoch, napr. ***Buńdówka** (poľana), ***Granaty** (masív) či hydronymách, napr. ***Bystre, *Ciho Woda**. Výberovo v tejto časti slovníka nájdeme aj krstné mená osôb, napr. **Heźbięta, Jadam, *Maryna**. Veľmi frekventované krstné mená typu *Franek, Maryśka, Stasek* a i. redakcia nezaradila do výberu propriálnej lexiky, pretože ich pokladá za jednotky, ktoré nie sú nositeľmi závažných poznatkov o fungovaní ľudovej pomenúvacej sústavy. Uvedené príklady ukazujú, že aj súbor vlastných mien redakcia rozšírila excerptiou o ďalšie „nové“ lexikálne jednotky zo Zborovského materiálov a odlišila ich od pôvodných hesiel pomocou hviezdičky.

Heslová stať opisuje v štruktúrovanej podobe významové parametre heslového slova. Začína sa záhlavím obsahujúcim heslové slovo, ktoré má hláskovo a pravopisne štandardizovanú podobu. Heslové slová sú usporiadané abecedne, uvádzajú sa v základnom pomenovacom tvare a sú vysádzané tučným typom písma. Za heslovým slovom je štandardným typom písma uvedená skratka slovnodruhovej charakteristiky hesla, nasleduje zaznamenaná fonetická podoba hesla a niekedy aj niektoré flexívne formy, v sekundárnych úvodzovkách nasleduje exemplifikácia významu (významov). Dokladová časť je oddelená od výkladu dvojbodkou. Ak Zborowski uviedol dve zvukové realizácie toho istého heslového slova, redakcia uviedla obidve. Výkladová a dokladová časť je uvedená štandardným typom písma. Grafický zápis dokladovej časti je takisto zvukovo štandardizovaný, a tak v ňom nenájdeme skutočnú fonetickú podobu heslového slova, ale jeho upravenú štandardizovanú podobu. Skutočná fonetická podoba je označená kurzívou. Vo fonetických prepisoch sa odrážajú rozdiely v grafickom zápise toho istého hláskoslovného javu. Napr. na grafické zachytenie tej istej fonémy Zborowski použil viaceré grafémy. Túto dištinkciu výrazne badať na fonetickom prepise nosových samohlások, na ich synchrónnom zápise. V takom prípade je štandardizovanou grafemou nosová samohláska *q*. Obdobne je to so zápisom pochýleného *o*, ktoré sa v heslovom slove štandardizuje grafickým znakom *ó*. Možno iba súhlasit' s J. Okoniowou, že disproporcja v grafickom zápise môže byť výsledkom zmeny v postoji hodnotenia hesiel samým autorom, ale tiež svedectvom dynamických zmien v nárečí,

ku ktorým došlo v priebehu dlhšieho časového obdobia. V zhode so Zborovského polofonetickým zápisom hesla a náležitými dokladovými časťami redakcia brala do úvahy napr. proces mazurenia, t. j. zmenu tupých sykaviek *ś, ć, ź, dź* na ostré sykavky *s, c, z, dz*, napr. ***sýcie, *cytać, zýcie, dzwiérz** alebo niektoré zjednodušenia spoluhláskových skupín, napr. **doświocać, wyświacońy, zluźć**.

Osviežením lexikografického diela sú ilustrácie k niektorým heslám. Podľa predlohy exponátov a fotografií zhromaždených v Tatranskom múzeu ich vyhotovila Magdalena Szajová. Kolektív redaktorov tak učinil na základe marginálií, Zborovského úvah k niektorým heslám. Zborowski v nich odporúčal ilustráciu, ktorá by dopĺňala výklad heslového slova a umožnila by vytvoriť si predstavu o spracovanej realii.

Nemožno uvádzať všetky úpravy a zásahy, ktoré redakcia použila pri spracúvaní nárečovej lexiky v recenzovanom slovníku. Treba však spomenúť, že sa opierala o *Słownik gwary orawskiej* od Józefa Kaśia z roku 2003. [Od leta 2011 disponujú poľské knižkupectvá druhým upraveným a rozšíreným vydaním citovaného slovníka, ktoré zahŕňa 28 160 heslových jednotiek s 35 099 významami. Spracúva lexikálny nárečový materiál z územia súčasnej poľskej i slovenskej „goralskej“ Oravy vrátane nárečového materiálu z obcí, ktoré rozhodnutím mierovej konferencie vo Vyslancoch v Paríži z 28. júla 1920 pripadli Poľsku. Online: http://podhale24.pl/rozmaitosci/artukul/15235/Promocja_Slownika_gwary_orawskiej_prof_dr_hab_Jozefa_Kasia_zdjecia.html, cit. 5. 9. 2011.]

Recenzovaný slovník potvrdil skutočnosť, že preberanie slov z iných jazykov patrilo odjakživa k jednému z prirodzených spôsobov obohacovania a rozširovania domácej slovnej zásoby. Bohatú vrstvu spracovanej slovnej zásoby predstavujú karpatizmy (napr. *baca, bahórz, corek, ferecýna, juhas, koléba, murcapy, ostréwka, rusac, salas, straga*) a pôvodom praslovanské lexémy, resp. ich deriváty (napr. *babracki, balamucić, biésny, cedzok, cudny, dąga, próg*). Slovník dokumentuje prevzatia z maďarčiny (napr. *banować, bantować, bagańcie, siuhaj*) i z nemčiny, resp. slová prevzaté prostredníctvom nemčiny (*alarna, frajér, fartuk, lampecka*), latinizmy (napr. *akuratny, procesýjo, muzyka*) či slová známe zo starej poľštiny (napr. *siumny*). Pastierske a roľnícke obyvateľstvo Podhalia sa stretávalo so slovenským obyvateľstvom tej istej vrstvy na úbočiach Tatier, čo umožnilo prirodzené vzájomné prenikanie jazykových javov kontaktujúcich sa jazykových systémov. A tak popri tvaroch *gornecek, godziny, gnojówka, glupi* (so systémovým výskytom kontinuantu praslovanského *g) sa v slovníku vyskytujú lexikálne prevzatia zo slovenčiny – *hańba* (Karłowicz uvádza doklad *gańba* z roku 1867), *hańbić sie, howiedzina, hrom, hruby, hajnik, horny, kohut* a iné, porov. niektoré domáce poľské formy s g ako očakávaným reflexom praslovanského *g: *grom, gruby, gajowy*. Vysoký stupeň vzájomných kontaktov slovenského a poľského etnika sa prejavil aj v morfologickej rovine výskytom prípony *-m* v I. osobe singuláru, ktorú dokumentujú napr. dokladové časti hesiel ***powięsíc sie**: Jak mi nie dadzom Hanke, to sie jescce nie powięsęm; **pozbacować**:

Pomalučku ze, pomalučko, niekde se pozbacujém, jako to ociec śpiewował. ***II. ze:** Nie banujém, zek hań nie poseł, a v tvaroch budúceho času pri hesle **próźniacyć:** Bedém oroł, a ty zatela nie myślij próźniacyć. Užitočné by bolo skúmať príčiny, podmienky a cesty prenikania, preberania a šírenia slovakizmov. Z materiálového bohatstva recenzovaného slovníka by bolo možné načrieť pri štúdiu významových sémantických posunov spracovaných hesiel *bandur, baraba, gówniorz, gront, grónt, grunt, ozór, siuhaj, w imie ojca, Bartkula, Jantkula* a i., ktoré sa tiež vyskytujú v goralských oblastiach mimo súčasného územia Poľska.

Slovné bohatstvo výkladového, dokladového a prekladového Slovníka gwary Zakopanego i okolic predstavuje apelatívnu a výberovo aj propriálnu nárečovú lexiku Zakopaného a jeho okolia. Publikuje sa v ňom nárečový zber v podtatranskej oblasti, ktorý uskutočnil Juliusz Zborowski v prvej polovici minulého storočia. Slovníkové spracovanie nárečovej lexiky Podhaľanov poskytuje materiál aj na výskum hláskoslovných a tvaroslovných javov, ktoré sú svedectvom vývinovej spätosti podhaľianskych nárečí s malopoľskými a čiastočne sliezskymi nárečiami. Umožňuje sledovať proces dynamických zmien vo viacerých jazykových rovinách goralského nárečového systému. Zvukové, tvaroslovné a lexikálne osobitosti podhaľianskeho dialektu majú svoje paralely v goralských dialektoch ostatných podhorských oblastí Poľska, Českého Sliezska a Slovenska – v dialektoch už spomínanej malopoľskej a sliezskej nárečovej oblasti (na území súčasných Čiech i Poľska), na území slovenského Spiša, Oravy a Kysúc, „vysndže tam, dže fkrocyla noga Goraľa.“

A. Ramšáková

Этнология. Ономастика.

Этимология.

Материалы международной научной конференции (Екатеринбург, 8-12 сентября 2009). Ред. Е. Л. Березович. Екатеринбург : Издательство Уральского университета 2009. 320 с.

Zborník obsahuje materiály medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa uskutočnila v septembri 2009 v ruskom Jekaterinburgu. Ide o skrátené verzie 162 referátov, ktoré na uvedenom podujatí predniesli účastníci z 10 krajín. Už táto informácia naznačuje, že vzhľadom na obmedzený rozsah recenzie nebudeme môcť vyčerpávajúco informovať o všetkých príspevkoch zaradených do konferenčného zborníka. Uvedomujúc si nepochybnú subjektívnosť svojho výberu, pokúsime sa zamerať najmä na príspevky, ktoré môžu byť – v rôznych súvislostiach – zaujímavé a podnetné aj pre slovenského čitateľa.

Na prvom mieste figuruje v tematike konferencie (i v názve recenzovanej publikácie) etnolingvistika. Keďže ide o disciplínu, ktorá sa na Slovensku zatiaľ programovo ne-

pestuje, príslušné príspevky v zborníku môžu nášmu čitateľovi poskytnúť určitý prehľad nielen o súčasnom vývine v tejto oblasti, ale aj o jej metodológii. Na úvod možno poukázať na príspevok S. Niebrzegowskej-Bartmińskiej (Lublin), ktorá prináša porovnávaciu charakteristiku dvoch syntetizujúcich lexikografických projektov slovskej etnolingvistiky (Slavianskije drevnosti. Moskva 1995 n.; Słownik stereotypów i symboli ludowych. Lublin 1996 n.), pričom zároveň naznačuje podobnosti a odlišnosti v metodologickej orientácii dvoch významných škôl slovskej etnolingvistiky – ruskej a poľskej. Poľská škola je v zborníku zastúpená príspevkom J. Bartmińskiego o pojme slobody (*wolność*) v poľskom jazykovo-kultúrnom kontexte. Početnejšie (akiste aj vzhľadom na miesto konania konferencie) sú príspevky etnolingvistov z Ruska, resp. z ďalších krajín Spoločenstva nezávislých štátov. K analyzovaným témam patria napr. sémantický vývin výrazov s koreňmi **kož-* a **skor-* v etnolingvistickej perspektíve (Je. E. Berезовичová, Jekaterinburg – I. A. Sedakovová, Moskva), obraz Matky Božej v slovskej fytonymii a etnobotanike (V. B. Kolosovová, Petrohrad), symbolika hmyzu v slovskom ľudovom liečiteľstve (Ju. A. Krivoščapovová, Jekaterinburg), obraz zajaca v ruštine a v ugrofinských jazykoch Pobaltia (Ju. A. Landa, Jekaterinburg), situácia návštevy host'a v jazykovom obraze sveta (T. V. Leontjevová, Jekaterinburg), etnolingvistické aspekty obrazu liečiteľa v ľudovom liečiteľstve (D. N. Loskutovová, Tambov), ľudová démonológia na Zakarpatsku z hľadiska etnolingvistiky (A. A. Plotnikovová, Moskva), telesné deviácie v etnokultúrnom texte (T. V. Volodinová, Minsk) a i.

Tematicky rozmanité sú aj príspevky na onomastické témy, názorne ilustrujúce mnohodimenzionálnosť tejto disciplíny. Spektrum analyzovaných onomastických fenoménov siaha z chronologického hľadiska od problému tzv. staroeurópskej hydronymie (A. N. Beľajev, Ufa) až po využívanie „mimoabecedných“ grafických prostriedkov v novších názvoch výrobkov a v prezývkach účastníkov internetovej komunikácie (S. O. Goriajev, Je. D. Pesterevová, Jekaterinburg). – Z príspevkov venovaných toponymii upozorníme aspoň na zaujímavú analýzu neoficiálnych ruských názvov miest bývalého Sovietskeho zväzu (M. V. Achmetovová – Je. V. Kulešov, Moskva), ako aj na podnetné úvahy o informáciách kulturológického charakteru obsiahnutých v toponymii (L. G. Gulijevová, Baku) či o možnostiach tzv. krajinného prístupu (ландшафтный подход) k výskumu toponymie, spočívajúceho v jej chápaní ako subsystému kultúrnej krajiny (V. N. Kaluckov, Moskva). – V sfére antroponymie možno poukázať napr. na príspevky V. I. Suprunu (Volograd), ktorý si všima ruské antroponymá z hľadiska ich štruktúry a vzájomného vzťahu jednotlivých komponentov, pričom venuje pozornosť aj denotatívnym a konotatívnym aspektom onomastickej sémantiky, či F. Š. Pašajevovej (Baku), klasifikujúcej turecké priezviská (pre nás relatívne exotické, no práve preto typologicky zaujímavé) na základe ich sémantickej motivácie. – Literárna onomastika je zastúpená o. i. príspevkom A. A. Fomina (Jekaterinburg), zamýšľajúceho sa nad rozdielmi medzi lingvistickým a literárnovedným prí-